

9. Dzhun, V.V. "Critical review of procedural novelties of the new Law of Ukraine «On Restoring a Debtor's Solvency or Recognizing It Bankrupt»", available at : <http://uaip.org.ua/v-dzhun-krytychnyj-ohlyad-protsestualnyh-novel-novoji-redaktsiji-zakonu-ukrajiny-pro-vidnovlennya-platospromozhnosti-borzhnyka-abo-vyznannya-joho-bankrutom/>.
10. Beleshko, D. (2014), "Method of proof *ad absurdum*. Theoretical basis. Practice", *Nova pedahohichna dumka*, no. 4, pp. 77-84, available at : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npd_2014_4_22.pdf

УДК 347.961:347.65/.68

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ НОТАРІУСА В СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Главач І.І., здобувач

*Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
вул. Шевченка 44 А, м. Івано-Франківськ, Україна
ira.glavach@mail.ru*

У статті проаналізовано основні напрями діяльності нотаріуса як учасника спадкових правовідносин, що спрямовується на забезпечення реалізації спадкових прав спадкоємців та охорону спадкового майна. Охарактеризовано організаційно-правові заходи щодо охорони спадкового майна, що застосовуються нотаріусом в інтересах спадкоємців із метою збереження спадщини до моменту її прийняття в порядку, визначеному законом. Окреслено особливості здійснення нотаріусом зберігання спадщини й управління нею. Визначено колізійні нормативні положення, що регулюють порядок зберігання та/або управління спадщиною. Охарактеризовано специфіку укладення договору зберігання та/або управління спадщиною як такого, що укладається на користь третьої особи – спадкоємця, а також визначено характерні риси, притаманні договору зберігання та/або управління спадщиною.

Ключові слова: учасник спадкових правовідносин, нотаріус, охорона спадкового майна, опис, зберігання спадкового майна, управління спадщиною, договір на користь третіх осіб.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ФУНКЦИЙ НОТАРИУСА В НАСЛЕДСТВЕННЫХ ПРАВООТНОШЕНИЯХ

Главач И.И.

*Юридический институт Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника,
ул. Шевченко 44 А, г. Ивано-Франковск, Украина
ira.glavach@mail.ru*

В статье проанализированы основные направления деятельности нотариуса как участника наследственных правоотношений, которая направляется на обеспечение реализации наследственных прав наследников и охрану наследственного имущества. Охарактеризовано организационно-правовые меры по охране наследственного имущества, применяемые нотариусом в интересах наследников с целью сохранения наследства до его принятия в порядке, определенном законом. Названы особенности осуществления нотариусом хранения наследства и управления им. Определены коллизионные нормативные положения, регулирующие порядок хранения и/или управление наследством. Охарактеризована специфика заключения договора хранения и/или управление наследством как такового, что заключается в пользу третьего лица – наследника, а также определены характерные черты, присущие договору хранения и/или управление наследством.

Ключевые слова: участник наследственных правоотношений, нотариус, охрана наследственного имущества, описание, хранение наследственного имущества, управление наследством, договор в пользу третьих лиц.

THEORETICAL AND LEGAL ASPECTS OF DETERMINATION OF FUNCTIONS OF NOTARY IN HEREDITARY LEGAL RELATIONSHIP

Hlavach I.I.

*Law institute of V. Stefanyk Precarpathian national university, str. Shevchenko, 44 A, Ivano-Frankivsk, Ukraine
ira.glavach@mail.ru*

Notary is one of the legal institutions that guarantee the stability of property turnover in private relations. Notary activity is particularly important in the hereditary relationship.

The article is dedicated to theoretical substantiation of the conceptual apparatus and contents of hereditary legal relationship in modern civil law as well as to intensification of the interrelations between hereditary law and notarial procedure. The article aims to outline the legal status of a notary in the genetic relationship analysis and measures for the protection of the estate and the manner of their implementation notary in the process of succession.

In the article analyzed the main activities of the notary as a member of hereditary relationships, aimed at providing implementation inheritance rights of heirs and protection hereditary property.

Characterized the organizational and legal measures of the protection hereditary property that a notary use for the benefit of heirs for the purpose of preservation of heritage by the time of its adoption in the procedure determined by law. Regarding the notarial procedure the work also suggests rendering concrete the procedure of taking measures to protect hereditary property, and search and notification of heirs.

Determined the features of the notary activity of a storage and management of heritage in civil law of Ukraine. Determined conflict rules governing the storage and/or management of heritage.

Characterized contract storage and/or management of heritage as concluded in favor of a third party – heir, defined features that contract storage and/or management of heritage.

The article also investigates peculiarities of certain notarial acts in accordance with current legislation by way of example of inheritance relationships.

Key words: member of hereditary legal, notary, protection of hereditary property, description, storage of hereditary property, management of heritage, contract to third parties.

Нотаріат є одним із правових інститутів, що гарантує стабільність майнового обороту в приватноправових відносинах. Діяльність нотаріуса відіграє особливо важливу роль у спадкових правовідносинах, що зумовлено безпосередньо самим процесом спадкування, який відрізняється тривалістю в часі з моменту відкриття спадщини та до моменту її прийняття й оформлення, що потребує вчинення низки дій як спадкоємцями, так і іншими учасниками спадкових правовідносин, у тому числі нотаріусом. Охорона спадкових прав спадкоємців і спадкового майна є ключовим завданням, яке повинен виконувати нотаріус у порядку спадкування. Тому, досліджуючи інститут спадкування, неможливо залишити поза увагою нотаріальну діяльність, від якої залежить не тільки здійснення спадкування, а й збереження майна в інтересах спадкоємців, кредиторів, відказоодержувачів тощо.

Дослідження інституту нотаріату у сфері приватноправових відносин, а також визначення його місця та ролі в спадкових правовідносинах здійснювалися такими вітчизняними й іноземними вченими: Б.С. Антімонов, М.В. Бондарева, Б.А. Булаєвський, І.М. Горбункова, І.В. Граніна, Ю.В. Желіховська, Ю.О. Заїка, О.М. Колос, Т.Є. Крисань, О.П. Печений, С.Я. Рабовська, О.П. Сергєєв, Л.В. Сіщук, Н.В. Філік, Є.І. Фурса, Є.О. Харитонов та ін.

Метою статті є окреслення правового статусу нотаріуса в спадкових правовідносинах та аналіз заходів щодо охорони спадкового майна й порядку їх здійснення нотаріусом у процесі спадкування.

У спадкових правовідносинах важливою є природа нотаріату, яка має двоїстий характер, оскільки цей інститут функціонує на межі приватних і публічних інтересів, виступаючи сполучною ланкою між державою та громадянським суспільством [9, с. 75]. Як інститут громадянського суспільства нотаріат здійснює свою діяльність, що найбільш повно відповідає приватноправовому характеру права спадкування. Її публічний характер уможливорює надання правам та обов'язкам суб'єктів спадкових правовідносин офіційного характеру, а кваліфікована юридична допомога нотаріуса сприяє законності та правовій визначеності прав у сфері спадкування [1, с. 154]. При цьому, на відміну від законодавства Франції (посвідчення заповітів і видача свідоцтва про прийняття спадщини) та Німеччини (посвідчення заповітів), згідно з якими повноваження нотаріусів у спадкових справах є більш вузькими, оскільки всі інші юридичні дії віднесено до компетенції суду [3, с. 13], згідно із законодавством України нотаріус наділяється значно ширшою за обсягом сукупністю прав та обов'язків у сфері спадкових правовідносин. Враховуючи наведене, нотаріус виступає тим учасником спадкових відносин, який сприяє в реалізації прав спадкоємців щодо спадщини та здійснює охорону спадкового майна.

Діяльність нотаріуса, що полягає в забезпеченні реалізації прав учасників спадкових правовідносин, обумовлюється необхідністю реалізації права на прийняття спадщини або відмови від її прийняття, оформлення права на спадщину, державної реєстрації права на спадщину, укладення договорів між спадкоємцями (наприклад, про зміну розміру часток у спадщині, про зміну черговості під час спадкування за законом), виконання заповідального відказу, задоволення вимог кредиторів спадкодавця тощо. Ці дії, як зазначає М.В. Бондарева, вказують на те, що реалізація спадкових правовідносин

проходить у межах так званих зв'язаних юридичних складів. Послідовне вчинення певних дій у такому складі відбувається завдяки активності не тільки спадкоємців, а й нотаріуса [1, с. 155].

Щодо здійснення діяльності у сфері охорони спадкового майна, то такі повноваження нотаріуса полягають у вжитті передбачених законом заходів, спрямованих на збереження спадкової маси до закінчення строку, встановленого законом для прийняття спадщини. На думку І.В. Граніної, охорона спадкового майна є комплексом юридичних і технічних заходів, які вживають зацікавлені особи або за їх вказівкою призначена особа з метою забезпечення схоронності майна та його успадкування у встановленому законом порядку [4, с. 134]. Ю.О. Заїка вказує на те, що під охороною спадкового майна розуміють сукупність заходів із забезпечення збереженості майна, мета яких – запобігати псуванню, пошкодженню чи втраті спадкового майна [6, с. 323].

На законодавчому рівні питання охорони спадкового майна регулюється Цивільним кодексом України (далі – ЦК України), Законом України «Про нотаріат», Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України № 296/5 від 22.02.2012 р. (далі – Порядок), а також Методичними рекомендаціями щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя, від 29.01.2009 р. (далі – Методичні рекомендації). Відповідно до законодавчих норм вчинення дій з охорони спадкового майна покладається на нотаріуса, а в населених пунктах, де немає нотаріуса, – на відповідні органи місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Заходи з охорони спадкового майна вживаються нотаріусом (органом м/с) безпосередньо за місцем відкриття спадщини або шляхом доручення нотаріусу (органу м/с) за місцезнаходженням майна.

У межах чинного законодавства можна виділити такі організаційно-правові заходи охорони спадкового майна, як опис спадщини, зберігання спадкового майна й управління спадщиною.

Відповідно до ст.61 Закону України «Про нотаріат» для охорони спадкового майна нотаріуси або відповідні органи місцевого самоврядування проводять опис майна й передають його на зберігання спадкоємцям або іншим особам. Під час проведення опису спадкового майна нотаріус складає акт опису, у якому вказується все наявне майно, яке було в спадкодавця на момент смерті, що зумовлює встановлення підсумку кількості речей (предметів) і визначення їх вартості.

Наступним етапом після виявлення й опису спадкового майна в послідовній діяльності нотаріуса є передання майна на зберігання охоронцю майна, який призначається безпосередньо нотаріусом. Особливість відносин, що виникають із зберігання, полягає в суб'єктному складі, оскільки укладення договору зберігання із зберігачами (охоронцями) здійснює нотаріус із метою збереження майна для передання спадкоємцям. Щодо цього Є.І. Фурса зазначає, що фактично правових відносин між спадкоємцями й охоронцями спадкового майна або юридичними особами, що прийняли на зберігання окремі речі зі спадкового майна, які потребують спеціального зберігання, не існує. Нотаріус вступає в правовідносини із цими суб'єктами в інтересах майбутніх спадкоємців [11, с. 160-161]. Підтвердженням вищенаведеної аргументації є також загальні нормативні приписи, що регулюють відносини з договору зберігання. Зокрема, сторонами договору є поклажодавець і зберігач, якими можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, що мають необхідну дієздатність. При цьому О.В. Дзера зазначає, що хоча поклажодавцями здебільшого є власники майна, які здають його на зберігання, водночас будь-яка особа, яка має юридичний інтерес щодо зберігання майна, що перебуває в її правомірному володінні, має право укласти договір зберігання як поклажодавець, хоча це майно й не належить їй на праві власності [5, с. 681]. Враховуючи наведе, варто зазначити, що в спадкових правовідносинах інтерес нотаріуса, який хоча й не виступає власником майна, полягає в укладенні договору зберігання в інтересах спадкоємців – потенційних власників, які здійснили волевиявлення на прийняття спадщини.

Водночас наведена особливість у відносинах зберігання спадкового майна дозволяє кваліфікувати договір зберігання як договір на користь третьої особи [7, с. 13]. Оскільки поняття договору на користь третьої особи міститься в загальних нормативних положеннях про договір, то наведена правова конструкція договору може використовуватися в будь-яких договірних зобов'язаннях, якщо законом чи договором не передбачено інше, у тому числі під час укладення договору зберігання, предметом якого є спадкове майно. Відповідно до ст. 636 ЦК України договір на користь третьої особи є договором, у якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена в договорі. Зокрема, досліджуючи поняття договору на користь

третьої особи, О.Я. Кузьмич зазначає, що в основі змісту категорії «на користь третьої особи», яка є вищою категорією для досліджуваного договору, лежить усвідомлена потреба однієї зі сторін договору (тобто сторони, яка уклала договір) у задоволенні благ третьої особи, що й обумовлює виконання договору на користь третьої особи, яка не є стороною договору [8, с. 21]. На користь третьої особи можна «виговорити» право, яким ця особа може скористатися чи відмовитися від нього, проте не можна без її згоди покласти на неї цивільно-правовий обов'язок [12, с. 141]. Враховуючи наведене, у відносинах зберігання спадкового майна третьою особою, на користь якої укладається договір, є спадкоємець, який набуває право вимоги стосовно зберігача, якщо впродовж строку для прийняття спадщини спадкоємець виявив намір набутти право на спадщину шляхом подання заяви про прийняття спадщини чи неподання заяви про відмову від неї.

Разом із тим із загальних положень про договір на користь третьої особи постає, що третя особа може бути встановлена або не встановлена в договорі. Тому, укладаючи договір зберігання, нотаріус не зобов'язаний зазначати всіх спадкоємців, які виявили чи можуть виявити намір прийняти спадщину. Достатньо тієї підстави, щоб після закінчення строків для прийняття спадщини особа вважалася такою, що її прийняла. Якщо впродовж строку для прийняття спадщини спадкоємці не заявили право на спадщину або ж, навпаки, відмовилися від неї, а також якщо спадщина визнається відумерлою, третьою особою, на користь якої здійснюється зберігання майна, виступає територіальна громада, до якої перейде спадщина в порядку та строки, визначені законом.

Щодо охоронця спадкового майна, то такий суб'єкт права призначається із числа осіб, визначених законом. Нотаріус має право призначити охоронцем майна спадкоємців, опікунів над майном осіб, визнаних безвісно відсутніми або місцеперебування яких невідоме, або інших осіб, визначених спадкоємцями (ч.1 ст.61 Закону України «Про нотаріат», п.4 розділу 9 Порядку). З наведеного постає, що прерогатива передання на зберігання майна належить спадкоємцям, які мають право прийняти на зберігання майно або ж відмовитися від такого права із зазначенням осіб, які можуть виконувати такі функції. Якщо в момент відкриття спадщини призначається або є призначений виконавець заповіту, то саме він здійснює охорону, у тому числі зберігання, усього спадкового майна, як заповіданого, так і незаповіданого.

Крім того, у п.п.5-7 розділу 9 Порядку визначено особливості передачі на зберігання окремих видів спадкового майна, що передається на зберігання спадкоємцям, органам внутрішніх справ, музеям, банківським установам тощо. Також визначено перелік майна, що може передаватися на зберігання нотаріуса за згодою спадкоємців або в разі їх відсутності. Наприклад, ощадні книжки, заставні на речі спадкодавця, що знаходяться в ломбарді, тощо передаються на зберігання спадкоємцям, а якщо спадкоємців немає – зберігаються в нотаріуса.

Отже, у всіх наведених вище випадках нотаріусом або виконавцем заповіту передання на зберігання спадкового майна здійснюється визначеним законом особам або особам, із якими досягнуто домовленості про зберігання, залежно від виду спадкового майна на підставі договору зберігання, істотні умови й порядок оформлення якого визначено нормами глави 66 ЦК України. Відповідно до ч.1 ст.937 ЦК України договір зберігання укладається в письмовій формі у випадках, визначених ст.208 цього кодексу. Крім того, у положеннях цієї статті зазначено, що письмова форма договору вважається дотриманою, якщо прийняття речі на зберігання посвідчене розпискою, квитанцією або іншим документом, підписаним зберігачем. Відповідно до п. 3 розділу 9 Порядку за результатами опису майна нотаріус складає акт опису не менше ніж у трьох примірниках, один із яких видається охоронцю спадкового майна, що фактично і є документом, що підтверджує факт укладення договору зберігання спадкового майна в письмовій формі.

Оскільки нотаріус укладає договір зберігання не у власному інтересі, а в інтересі спадкоємців, до яких повинно перейти спадкове майно, то в разі втрати, загибелі або псування майна постає питання про відповідальність сторін. Відповідно до ч.3 ст.61 Закону України «Про нотаріат» хранителі, опікуни й інші особи, яким передано на зберігання спадкове майно, попереджаються про матеріальну відповідальність за заподіяні збитки. У нормативних положеннях ст.950 ЦК України зазначається, що в разі втрати чи пошкодження речі, прийнятої на зберігання, зберігач відповідає на загальних підставах. При цьому обов'язки й відповідальність зберігача за забезпечення зберігання речі залежить насамперед від умов договору. Однак відповідальність сторін за порушення договірних зобов'язань будується, як правило, за принципом вини [12, с. 392]. Тобто в разі відсутності вини зберігач звільняється від відповідальності. Виняток із загального правила має місце, якщо зберігання здійснюється професійним зберігачем (ч.2 ст.950 ЦК України).

Водночас практичний інтерес викликають відносини між нотаріусом і відповідними спадкоємцями щодо переданого нотаріусом на зберігання спадкового майна. Важливе значення має побудова юридичної конструкції відповідальності нотаріуса перед спадкоємцями за втрату або інше ушкодження спадкового майна [2, с. 93]. У разі втрати, нестачі або пошкодження майна, прийнятого на зберігання, крім провини зберігача, є й вина нотаріуса, який, діючи на власний розсуд, вибрав як зберігача особу, що не здатна забезпечити належні умови зберігання, або не попередив зберігача про властивості майна, що призвели до його втрати, нестачі або пошкодження, або іншим чином сприяв втраті, нестачі або пошкодженню майна [2, с. 94]. Крім того, виникає питання й про відповідальність нотаріуса, коли він здійснює зберігання майна, переданого йому на зберігання за відсутності спадкоємців, або в разі надання ними згоди на зберігання окремих видів майна згідно з нормами закону.

Зокрема, О.В. Дзера зазначає, що зберігальні обов'язки можуть виникати не лише за договором, а й за прямими приписами закону та на інших підставах. Для таких випадків ст. 954 ЦК України затверджує можливість субсидіарного застосування норм глави 66 ЦК України до зберігання, що здійснюється не на підставі здійснення цивільно-правового договору зберігання, а на підставі закону [5, с. 680]. Тобто в разі відсутності спеціальних норм, що регулюють порядок зберігання окремих видів майна, застосовуються загальні положення про договірні зобов'язання із зберігання, що відповідає основним засадам зобов'язального права. Оскільки в ст. 950 ЦК України передбачено настання відповідальності на загальних засадах, то межі й обсяг відповідальності нотаріуса мають визначитися в порядку, передбаченому главою 51 ЦК України. Якщо ж відсутні підстави для відповідальності нотаріуса та зберігача (охоронця), то негативні наслідки, пов'язані з втратою, нестачею або пошкодженням майна, повністю покладаються на спадкоємця, який є власником спадкового майна, з моменту відкриття спадщини; він несе ризик випадкової загибелі або пошкодження цього майна.

Отже, зберігання є одним із заходів охорони спадкового майна, що здійснюється нотаріусом після відкриття спадщини з метою збереження майна в інтересах спадкоємців. Нотаріус має право здійснювати зберігання майна самостійно або ж передавати на зберігання іншим особам. При цьому нотаріус має право зберігати самостійно тільки те майно, що прямо визначено нормами закону в разі відсутності спадкоємців або ж за їх згодою. Таким чином, відносини із зберігання спадкового майна можуть виникати на підставі закону й на підставі договору.

Разом із тим залежно від виду спадкового майна під час укладення договору зберігання з іншими особами зберігачем (охоронцем) спадкового майна може бути особа, визначена законом або договором (спадкоємці, органи внутрішніх справ, музеї, банківські установи тощо). Договору зберігання, предметом якого є спадкове майно, характерні риси, що відрізняють його від договорів зберігання інших видів майна, а саме: 1) за суб'єктом складом: на стороні покладодавця виступає нотаріус або виконавець заповіту як самостійний суб'єкт права, що не є власником спадкового майна, а на стороні охоронця майна – визначені законом особи; 2) за правовою конструкцією це договір на користь третьої особи (за загальним правилом – спадкоємців; у разі визнання спадщини відумерлою – територіальної громади); 3) мета укладення – збереження спадкового майна в інтересах спадкоємців; 4) відповідальність сторін за договором настає на загальних підставах. Наведені особливості договору зберігання спадкового майна потребують внесення змін до законодавства з врахуванням наведених характеристик.

Однак не всі види майна спадкодавця, що в результаті опису було виявлено нотаріусом, передаються на зберігання. У низці випадків під час вжиття заходів щодо охорони спадкового майна в складі спадщини може бути майно, яке потребує вчинення сукупності фактичних і юридичних дій, що не пов'язані із взяттям майна на зберігання. Необхідність управління спадковим майном обумовлена самою природою об'єктів успадкування. Заходи з управління приймаються переважно щодо майна, що має економічну цінність, здатному приносити дохід їх власникові [12, с. 94-95]. Тому в законодавчих положеннях передбачено можливість вжиття такого заходу, як управління спадщиною, що потребує здійснення нотаріусом діяльності з укладення договору на управління спадщиною.

Відповідно до ст. 1285 ЦК України зазначено, що якщо в складі спадщини є майно, яке потребує утримання, догляду, вчинення інших фактичних чи юридичних дій для підтримання його в належному стані, нотаріус, а в сільських населених пунктах уповноважена на це посадова особа відповідного органу місцевого самоврядування, у разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту укладають договір на управління спадщиною з іншою особою. У положеннях статті зазначається, що управління здійснюється щодо майна, яке потребує утримання, догляду, вчинення

інших фактичних чи юридичних дій для підтримання його в належному стані. Проте в нормативних приписах не міститься переліку майна, яке потребує управління. Зокрема, Т.С. Коробейнікова зазначає, що для вирішення питання про необхідність укладення договору управління спадковим майном нотаріусу треба: 1) встановити, що збереження майна не можливе без управління ним; 2) переконатися в тому, що для збереження майна доцільно укласти саме такий договір, а не договір зберігання; 3) упевнитися в тому, що до оформлення спадкових прав дії, необхідні для збереження спадщини, не можуть бути вчинені спадкоємцями самостійно [7, с. 13].

Разом із тим постає питання про правове регулювання управління спадщиною. Відповідно до п. 9 розділу 9 Порядку договір на управління спадщиною укладається нотаріусом із дотриманням вимог ч.2 ст.212 ЦК України, у якій зазначено, що особи, які вчиняють правочин, мають право обумовити припинення прав та обов'язків обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні (скасувальна обставина). Враховуючи наведені нормативні положення, можна зробити висновок, що під час укладення договору про управління спадщиною сторони повинні врегульовувати відносини управління спадщиною з врахуванням загальних положень про правочини та деяких особливостей, що деталізують окремі питання порядку оформлення договору управління, що визначаються в підзаконному нормативному акті, який спрямований на врегулювання правової діяльності нотаріуса. Однак у правовій літературі щодо цього існують інші міркування. Зокрема, Ю.О. Заїка зазначає, що за правовою природою договір на управління спадщиною є різновидом договору на управління майном, передбаченого ст.1029 ЦК України [6, с. 328].

Варто зазначити, що правова конструкція договору про управління майном застосовується під час здійснення управління спадщиною в російському законодавстві. За наявності в складі спадщини майна, що потребує управління, нотаріус або виконавець заповіту зобов'язаний укласти договір довірчого управління з довірчим управителем, виступаючи установником управління (ст.1173 Цивільного кодексу Російської Федерації). Б.О. Булаєвський зазначає, що наділення правами установника управління осіб, які не є власниками спадкового майна, тобто нотаріуса або виконавця заповіту, цілком укладається в загальний режим довірчого управління, який допускає, що установником управління можуть бути, крім власника, також інші особи [2, с. 96].

Враховуючи наведене, вважаємо за доцільне проаналізувати норми глави 70 чинного ЦК України, що спрямовані на регулювання договірних зобов'язань з управління майном. Адже під час здійснення управління спадщиною загальними нормативними положеннями про вчинення правочинів питання не вичерпуються. Під час регулювання договірних відносин не менш важливими залишаються питання, що стосуються істотних умов договору, прав та обов'язків сторін договору, їх відповідальності за невиконання або неналежне виконання такого договору.

Відповідно до ст.1029 ЦК України за цим договором одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача). Предметом договору про управління майном може бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права й інше майно (ч.1 ст.1030 ЦК України). Як бачимо, у ЦК України не тільки визначається правова конструкція договору управління майном, а й перелік майна, яке може бути предметом договору, що потребує вчинення низки юридичних і фактичних дій, спрямованих на утримання таких об'єктів у належному стані.

Разом із тим, проводячи аналіз норм про договір з управління майном, Ю.О. Заїка зазначає, що якщо за договором управління майном установником управління може бути як власник майна, так і орган опіки та піклування або опікун чи піклувальник у визначених законом випадках (ст.1032 ЦК України), то договір на управління спадщиною також укладає не власник майна, а нотаріус, відповідно, вигоди за договором набуває не нотаріус, а майбутній власник майна [6, с. 328-329]. При цьому Л.В. Сіщук вказує, що особливістю договору про управління майном є те, що він може вчинятися як в інтересах управителя майна, так і на користь вигодонабувача, тобто застосовується конструкція договору на користь третіх осіб, що підтверджується нормами ч.2 ст.1034 ЦК України [10, с. 182], що обґрунтовує можливість укладення нотаріусом договору про управління спадщиною на користь спадкоємців.

Проте в науковій доктрині існують також інші позиції щодо можливості нотаріуса виступати стороною договору управління майном як установник управління. Зокрема, Т.О. Фадеєва радить не

поспішати нотаріусам з укладанням договорів управління майном і наводить такі аргументи: «По-перше, у нас не буде спадкового правонаступництва як безпосереднього, а по-друге, нотаріус фактично буде розпоряджатися майном спадкодавця, передаючи його в довірче управління» [13, с. 98]. Так, наведені твердження обумовлені сутністю універсального правонаступництва, що характеризується переходом всієї сукупності спадкових прав та обов'язків в один момент *безпосередньо* до спадкоємців та унеможливує набуття нотаріусом певних прав та обов'язків щодо спадкового майна. Однак, як вже зазначалося, сутність діяльності нотаріуса полягає в сприянні здійсненню спадкових прав спадкоємців.

Більше того, договір про управління майном відноситься до категорії посередницьких договорів, що укладаються посередником від свого імені або від імені іншого суб'єкта права – власника майна, однак низка юридичних і фактичних дій здійснюється винятково в інтересах останнього. Тому нотаріус, як постає з вищенаведеного, має право укладати договір про управління спадщиною хоча й від власного імені, проте в інтересах спадкоємців, оскільки після закінчення строку для прийняття спадщини право власності на майно, що належало спадкодавцю, переходить прямо до спадкоємців, що не суперечить сутності спадкового правонаступництва, а навпаки, забезпечує його виконання.

Отже, з метою забезпечення балансу приватних і публічних інтересів та існування стабільних і безконфліктних спадкових правовідносин одним із важливих напрямів у правореалізаційній діяльності нотаріуса є здійснення охорони спадкового майна, що є сукупністю заходів, спрямованих на збереження спадкової маси до закінчення строку, встановленого законом для прийняття спадщини. Охорона спадкового майна здійснюється після відкриття спадщини й полягає в проведенні опису спадкового майна як обов'язкового первинного етапу, спрямованого на виявлення всієї спадкової маси та визначення її вартості, а також у здійсненні зберігання спадкового майна та/або управління ним, що залежно від специфіки об'єктів спадкування здійснюється нотаріусом в інтересах спадкоємців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарева М.В. Реалізація спадкових правовідносин у нотаріальному процесі / М.В. Бондарева // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 1. – С. 154-157.
2. Булаевский Б.А. Наследственное право / Б.А. Булаевский и др. ; отв. ред. К.Б. Ярошенко. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 186 с.
3. Валах В.В. Порівняльно-правова характеристика спадкових правовідносин в Україні та зарубіжних країнах (Російській Федерації, Франції, Німеччині, США) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / В.В. Валах. – К., 2009. – 20 с.
4. Граніна І.В. Актуальні питання охорони спадкового майна виконавцем заповіту / І.В. Граніна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція. – 2014. – № 7. – С. 133-135.
5. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін. ; за ред. О.В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 1200 с.
6. Заїка Ю.О. Становлення і розвиток спадкового права в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03 / Ю.О. Заїка ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2007. – 415 с.
7. Коробейникова Т.С. Охрана и доверительное управление наследственным имуществом в российском праве : Проблемы теории и правоприменения : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право ; Предпринимательское право ; Семейное право ; Международное частное право» / Т.С. Коробейникова. – Иркутск, 2009. – 20 с.
8. Кузьмич О.Я. Договори на користь третіх осіб у цивільному праві України : монографія / О.Я. Кузьмич. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2014. – 334 с.
9. Печень О. Нотариус в наследственных правоотношениях : проблемы и перспективы / О. Печень // Республиканская нотариальная палата : Гражданское законодательство : Статьи.

Комментарии. Практика / под ред. доктора юрид. наук, проф. А.Г. Диденко. – Алматы : «Раритет», 2013. – С. 75-80.

10. Сіщук Л.В. правонаступництво в корпоративних правовідносинах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Л.В. Сіщук ; НАПН Укр. НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака. – К., 2014. – 229 с.
11. Фурса Є.І. Спадкові правовідносини в нотаріальній і судовій практиці : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Є.І. Фурса ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2004. – 214 с.
12. Цивільне право України : підручник : в 2-х т. / за заг. ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубевої. – Вид. друге. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2010. – Т. 2. – 872 с.
13. Янушкевич Е.А. Доверительное управление наследственным имуществом / Е.А. Янушкевич // Вестник удмуртского университета. Правоведение. – 2005. – № 6 (1). – С. 94-114.

REFERENCES

1. Bondareva, M.V. (2011), "Realization of inheritance legal relations in notarial process", *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, no. 1, pp. 154-157.
2. Bulaevskiy, B.A. (2005), *Nasledstvennoe pravo* [Inheritance law], Volters Kluver, Moscow, Russia.
3. Valakh, V.V. (2009), "Comparative legal description of inheritance relations in Ukraine and foreign countries (Russian Federation, France, Germany, USA)", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.03, Research institute of private right and enterprise of Academy of legal sciences of Ukraine, Kiev, Ukraine.
4. Hranina, I.V. (2014), "Relevant issues of protection of inherited property by executor of the will", *Naukoviy visnik International humanitarian university. Ser. : Yurisprudentsiya*, no. 7, pp. 133-135.
5. Bodnar, T.V., Dzera, O.V. and Kuznetsova, N.S. (2009), *Dogovirne pravo Ukrayiny. Osoblyva chastyna : navch. posib.* [Contract law of Ukraine. Special part : teaching aid], Yurinkom Inter, Kiev, Ukraine.
6. Zaika, Yu.O. (2007), "Formation and development of inheritance law in Ukraine", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.03, Taras Shevchenko of Kiev national university, Kiev, Ukraine.
7. Korobeynikova, T.S. (2009), "Protection and trust management of the inherited property in the Russian law : Problems of theory and enforcement", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.03, Baikal state university of economy and right, Irkutsk, Russia.
8. Kuzmich, O.Ya. (2014), *Dogovory na koryst tretikh osib u tsyvilnomu pravi Ukrayiny : monohrafiya* [Contracts in favour of third parties in civil law of Ukraine : monograph], Vid-vo of V. Stefanyk Prykarpattya national university, Ivano-Frankivsk, Ukraine.
9. Pechenyi, O. (2013), "Notary in hereditary legal relationship : problems and prospects", *Respublikanskaya notarialnaya palata : Hrazhdanskoe zakonodatelstvo : Stati. Kommentarii. Praktika* [Republican notary chamber : Civil Law : Articles. Comments. Practice], Raritet, Almaty, pp. 75-80.
10. Sishchuk, L.V. (2014), "Succession in corporate legal relations", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.03, Ukrainian scientific experimental institute of private right and enterprise of the name of academician F.G. Burchak, Kiev, Ukraine.
11. Fursa, E.I. (2004), "Hereditary legal relations in notarial and judicial practice", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.03, V.M. Koreckiy of Institute state and right of National academy of sciences Ukraine, Kiev, Ukraine.
12. Kharitonov, E.O. and Golubeva, N.Yu. (2010), *Tsyvilne pravo Ukrayiny : pidruchnyk : v 2-kh t.* [Civil law of Ukraine : textbook : in 2 vol.], vol. 1, Odissey, Kharkiv, Ukraine.
13. Yanushkevich, E.A. (2005), "Trust management of inherited property", *Vestnik udmurtskoho universiteta : Pravovedenie*, no. 6 (1), pp. 94-114.